

KJAK

Útlendingar í føroyskari fiskivinnu

Rúni Hentze

Í 2007 vóru øll fiskiloyvi uppsøgd. Orsøkin var, at politiska skipanin kendi seg ótrygga við, at feløg við útlenskum íleggjarum keyptu skip fyri óhoyrdar upphæddir. Fólk sóu vandan í, at fiskivinnan endaði í útlenskum hondum. Samtyktin at siga fiskiloyvini upp var einmælt, og tingfólk vóru, so sum eg minnst, samd um, at útlenskur kapitalur ikki átti at vera í veiðiliðinum. Tað, sum átti at verið gjørt tá, var sjálvandi, at samtyktin var fylgd upp beinan vegin, og reglur gjórdar, sum søgdu, at eftir 1. jan. 2018 fingur bert reint føroysk feløg fiskiloyvi. So høvdu feløgini við útlenskum kapitali tað at fyrihalda seg til.

Men tíverri gekk tíðin, uttan at nakað sum helst bleiv gjørt við at gera eina nýggja lóg-gávu. Seinasta samgonga setti sær fyri at loysa málið við eini breiðari semju, men, sum vit øll vita gekst tað ikki eftir ætlan og endaði við eini alt ov teprari samtykt seint í 2017.

Tá málið bleiv tikið upp, hugsaði eg við mær sjálvum, at um so einki annað spurdist burtur úr hesi nýggju lógini uttan tað, at útlendingar fóru burtur úr fiskivinnuni, so var, um ikki alt, so ið hvussu so er tað týðningarmesta fingið upp á pláss. Uppsøgn av útlenska kapitalinum var samtykt í nýggju lógini, og tað haldi eg var eitt av teimum góðu tingunum, saman við tí, at latið var upp fyri, at nýggir aktørar fingur møguleika at royna seg. Sjálvandi er tað truplari at avvikla útlendingarnar nú, enn tað hevði verið, um teir í 2007 høvdu fingið greitt at vita, at teir ikki sluppu at halda fram eftir 2018. Men tann kampurin er tikin upp við nýggju lógini, og hann eiga vit kempa til endan. Gera vit ikki tað nú, fáa vit ongan møguleika aftur.

Samgongan ætlar, at kvoturnar, sum eru farnar á uppboðssølu og til menningar-kvotur skulu seljast einaferð með alla og latast sum varandi loyvir. Tað kann gott geva meining. Men eg haldi ikki, at

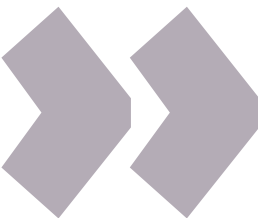
tað gevur meining, um verandi stóru aktørar og so als ikki útlendingar, skulu sleppa fram at hesum kvotum. Tær eiga at vera bodnar út ella latnar til føroysk feløg.

Ført verður fram, at ikki ber til at gera iløgur í skip, uttan so, at kapitalsterkir útlending-

ar iløgur bæði í skip og virki. Enntá megnaðu virkisfúsir menn at keypa snotiligu “Katrín Jóhannu” uttan útlenska hjálp, hóast teirra fiskirættindi eru sera avmarkað. Tillukku við tí og góða eydnu! Jú, sjálvandi megna vit, um vit vilja.

Støðan minnir meg ikki sørt

útlendingar fara avstað við fiskiríkidøminum. Og tá var fiskimarkið einans 12 fj., -eitt frímerki afturímóti tí øki, vit í dag eiga. Eg hevði vónað og væntað, at vit vóru líka tilvitað í dag, sum vit vóru í 1972 og fyri so vítt eisini í 2007 og stóðu saman eins og tá.

Enntá megnaðu virkisfúsir menn at keypa snotiligu “Katrín Jóhannu” uttan útlenska hjálp, hóast teirra fiskirættindi eru sera avmarkað

ar standa aftanfýri. Hetta argument skilji eg snøgt sagt ikki. Føroyingar hava, líka síðan Nólsoyar Páll bygdi Roynðina Fríðu, keypt og bygt skip, uttan at útlendingar hava verið uppi. Men eftir 2007 letur hetta seg knappliga ikki gera.

Veruleikin er tó, at tey feløg, sum eru reint føroysk, í hesum tíðarskeiði hava gjørt risastór-

um støðuna í 1972, tá stórt trýst lá á føroyingum at fara inn í EEC, sum ES tá varð rópt. Summir politikkarar vóru fyri, og fleiri ivaðust. Men eftir drúgva viðgerð gjørdist úrsletið til alla lukku, at eitt samt lögting tók undir við, at Føroyar skuldu vera uttanfýri. Orsøkin til hesa støðutakan var júst tann, at vit ikki vildu lata

Løgtingið má síggja álvarsemið í hesum máli og halda fast um uppsøgnina av útlenskum kapitali og ikki taka hana aftur. ES stendur til at missa meginpartin av sínum havøki við Brexit. Sjálvandi vilja teir gera alt fyri at fáa fótin fastan í okkara sjóki!

MÁLTEIGURIN

Heri Mohr

Tað er áhugavert at lurta eftir Málteiginum í útvarpinum. Gevst ikki við hesum skilagóða útvarpspráti, Solby Christiansdóttir og Elin Henriksen og annars øll tit, ið eru farin undir hetta málsliga mennandi tiltak.

Vit hava brúk fyri tí.

Nøkur dømi um hví:

Fyrsta treytin fyri at fáa røkt og nýtslu av okkara móðurmáli í eina tryggja og virðiliga legu er, at tað pedagogiska umhvørvið hjá pinkubørnunum skjótast gjørligt fæst í eina tryggja legu.

Soleiðis at skilja, at tá ið lutan er komin, at barnið so líðandi skal fáa innlit í nýtslu av amboðum til skrivning og lesing – bókstavir og talrøð – má einki verða fjalt undir borðinum. Heldur ikki bókstavirnar

c, q, w, x og z. Hetta fjákuta, frumkenda klandrið um 5 ”óføroyskar” bókstavir – bókstavir sum børn og vit vaksnu als ikki kunnu vera fyrriuttan – má halda uppat.

Vit kvøða, at á tólvta ári dugdi Jákup á Møn ABCið.

Okkara pinkubørn hava í nógv ár tilætlað ikki lært ABCið.

Er hetta ikki býttislig, tápulig almenn umsiting av okkara skriftmáli og uppaling av okkara pinkubørnum? Ein umsiting framd av fólk, sum annars heldur seg vera framkomið!

Hetta, at umrøddu bókstavir eisini eru at kalla útihýstir í okkara føroysku orðabókum, ger, at tær í stóran mun eru ónýtiligar, og at børn og vaksni ikki duga at stava. Hetta er stór eyðmýking og ein álvarsligur meinbogi, sum kemur til sjóndar m.a. í lesarabøvum.

Í hesum andans myrkri er orðabókin Sprotin góð hjálp at leita í.

Við einum amputeraðum alfabeti kunnu vit ímynda okkum, at sjúkrahúsverkið, apotekið og hægri málslig útbúgving so við og við broytast við sermerktum avleiðingum, sum kunnu minna okkum um funktionella analfabetismu.

Uttan mun til okkara syndarlígu støðu í føroyskum skriftmáli, mugu vit duga at

velja og vraka í dagligari talu og blaka burtur máliskur, ið ikki sampakka við okkara livandi móðurmál.

- Nøkur dømi:
- Uttan mun til – í staðin fyri óansæð.
- Eg haldi – í staðin fyri eg meti ella mín meting.
- Nóg gott – í staðin fyri gott nokk.
- Góðan dag – í staðin fyri góðan dagin. (Vit siga ikki gott kvøldið, góðan morgunin o.s.fr.)
- Pápi, mamma, omma mín – í staðin fyri pápin hjá mær o.s.fr. (Hvørðsfall í staðin fyri hvørjumfall).
- O.s.fr.

Stórt tal av fremmandorðum eru so við og við vorðin livandi í okkara móðurmáli, uttan at tey finnast svart uppá hvítt. Tey eru ólegaliserað lánorð.

Hetta er óheppið og tørvar eina legalisering, sum eitt nú Sprotin átti at bøtt um, t.d. við einari rás: FREMMANDORÐ á føroyskum.

Nøkur dømi:

Reol, Navigatørur, Navigatión, Kontrovers, Kontroversiel, Dilemma, Relevant, Nuanca, Passionerað, Sensation o.s.fr.

Í 1937 varð studentaskeið sett á stovn í Havn við Tummasi Nygaard sum stjóra. Í nök-

ur ár var skeiðið í Realskúlanum seinrapartin og um kvøldið. Nakrir av teimum hálærdu cand.mag'unum har undirvístu eisini í Realskúlanum, eitt nú Tummas Nygaard í enskum og Christian Haraldsen í týskum.

Tað, sum har varð terpað og sungið, hvarv ikki. Tað situr fast.

Fyrisetingarorð (præpositi-ónir):

Á týskum: an, auf, hinter in, neben, über, unter, vor zwischen.

Á danskum: dersom, hvis, såfremt, ifald, om, når, medmindre, uden, at.

Og sangir á týskum, eitt nú: 'Ich habe mein Hertz in Heidelberg verloren'...

Á enskum sungu vit um 'Poor old Joe.' 'I am coming, I am coming for my head is bending low'...

Ikki slepst undan at umrøðu HEIMSATLASIÐ, sum Føroya Skúlabókagrunnur gav út í 1993.

Við stórum tali av navna-broytingum v.m. gjørdist atlasið eitt misfostur.

Nøkur dømi frá alheims góðkendum landa-og býarnøvnum:

Í Det Bedstes Store Verdensatlas 1966 eru 145 ymisk landa-og býarnøvn við 'New'...

Í Heimsatlas 1993 eru 10 ym-

isk slík nøvn við 'New'..., og nøkur lond við 'Ny'...

Heimsins longsta land CHILE er navnabroytt til KILI. Einki land verður stavað KILI – uttan í einum føroyskum Heimsatlas.

Landið UKRAINE – verður úttalað sum tað verður stavað – er í okkara Heimsatlas broytt til UKREINA, og verður tað landið tessvegna í Føroyum úttalað og stavað, sum best ber til.

Harmiligt, at okkara Heimsatlas ikki er skikkað til skúla-brúks.

fyrst og fremst

www.in.fo